

ANALIZA PRAWNEJ DZIAŁALNOŚCI SPEDYTORA

Artur KRZEMIŃSKI¹, Kazimierz LEJDA²

W artykule przeprowadzono analizę prawną działalności spedytora, określono jego rolę w procesie spedycyjnym, jak również omówiono organizacje zrzeszające spedytatorów.

1. WSTĘP

Transport drogowy umożliwia szybkie przemieszczanie towarów do miejsca przeznaczenia, dzięki czemu ten rodzaj transportu zdominował rynek przewozowy w Polsce i na świecie. Przewóz ładunków wiąże się z szeregiem czynności pomocniczych, a rolę tę pełni spedytora.

Zadaniem spedytora jest organizacja całego procesu transportowego. Do obowiązków spedytora należą:

- poradnictwo spedycyjne,
- zorganizowanie dostawy towaru do miejsca załadunku na główny środek transportu,
- zawieranie umów z przewoźnikami,
- sporządzanie i kompletowanie dokumentów,
- organizowanie odprawy celnej,
- monitorowanie spraw związanych z załadunkiem, przeładunkiem i przewozem towarów,
- opracowanie koncepcji przewozu towarów specjalnych,
- zabezpieczenie interesów zleceniodawcy w przypadku uszkodzenia lub kradzieży towaru,
- utrzymanie kontaktu ze zleceniodawcą w celu przygotowania towaru do wysyłki i zorganizowanie jego odbioru [6].

Spedytor odgrywa istotną rolę w procesie transportu, a jego głównym zadaniem jest sprostanie wymaganiom jego zleceniodawców.

2. AKTY PRAWNE OKRESLAJĄCE PRAWA I OBOWIĄZKI SPEDYTORA

W art. 794 kodeksu cywilnego wprowadzono definicję umowy spedycyjnej, z której wynika, że przez umowę spedycyjną i wynagrodzenie spedytora zobowiązuje się do wysłania lub odbioru przesyłki, bądź do dokonania innych usług związanych z przewozem. Może on występować we własnym imieniu lub w imieniu zleceniodawcy.

W 2004 r. zostało opracowane wspólnie przez organizację FIATA (Federation Internationale des Associations de Transitaires et Assimiles) oraz CLECAT (Comite de Liaison Europeen des Commissionnaires et Auxiliaires de Transport) określenie działalności spedycyjnej i logistycznej. Zgodnie z wprowadzonym określeniem, usługi spedycyjne i logistyczne oznaczają związaną z transportem, przy użyciu jednej gałęzi transportu lub transportu multimodalnego, działalność każdego rodzaju, w tym konsolidację, składowanie, przeładunek, pakowanie lub dystrybucję towarów, jak również inne usługi komplementarne, doradcze i pomocnicze z tym związane, w tym (ale nie wyłącznie) usługi związane ze sprawami celnymi i skarbowymi, przedstawianie towarów dla celów urzędowych, aranżowanie ubezpieczeń towarów, przyjmowanie lub zajmowanie się płatnościami lub dokumentami związanymi z towarem. Pojęcie czynności spedycyjnych obejmuje także świadczenie usług logistycznych przy użyciu nowoczesnych źródeł informacji, technologii i komunikacji w powiązaniu z transportem, przeładunkiem lub składowaniem towarów [1].

Według wprowadzonej definicji spedytora może wykonywać następujące czynności:

¹ Mgr inż. Artur Krzemiński; Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza, Katedra Silników Spalinowych i Transportu

² Prof. dr hab. inż. Kazimierz Lejda; Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza, Katedra Silników Spalinowych i Transportu

- udzielanie instrukcji i porad odnośnie warunków przewozu, wyboru środka transportu oraz trasy przewozu przesyłek,
- opracowanie instrukcji wysyłkowej,
- przygotowanie przesyłek do przewozu,
- organizowanie czynności ładunkowych, przewozowych, konwojowania, składowania,
- zawieranie umów o przewóz, umów przechowywania, składowania oraz innych umów związanych z dostawą towaru lub wynikających ze zlecenia spedycyjnego oraz monitorowanie wykonywania tych umów przez inne osoby,
- sporządzanie, wystawianie i przesyłanie dokumentów przewozowych,
- ubezpieczanie przesyłek,
- aranżowanie odprawy celnej,
- występowanie do właściwych urzędów o pozwolenia na przewóz przesyłek, bądź ich wprowadzenie na obszar celny Unii Europejskiej,
- składowanie przesyłek,
- opieka nad przesyłką w czasie przewozu, w tym informowanie zleceniodawcy o przeszkodach w jego wykonywaniu,
- podejmowanie czynności potrzebnych do uzyskania zwrotu nienależnie pobranych sum z tytułu przewożonego towaru (np. cło),
- podejmowanie czynności w celu zabezpieczenia praw zleceniodawcy,
- współpraca z pośrednikami związanymi z dostawą towaru.

Prawa i obowiązki spedytora zostały zawarte w kodeksie cywilnym oraz innych ustawach bądź aktach niższego rzędu. Umowa spedycyjna została uregulowana w art. 794-804 kodeksu cywilnego. Według przepisu art. 796 k.c. odnośnie umowy spedycji, zastosowanie mają przepisy zawarte w artykułach kodeksu cywilnego: art. 735 § 2, 737, 738, 739, 740, 742, 743, 744, 744, 745, 746, 747, 748 i 749. W wyniku odrębnego unormowania w przepisach o spedycji nie stosuje się przepisu art. 734 (z wyjątkiem §2), art. 735 § 1 i art. 751. Oprócz kodeksu cywilnego stosuje się przepisy z dnia 15 listopada 1984 r. dotyczące prawa przewozowego; są to dla transportu drogowego - cały rozdział pierwszy z wyjątkiem artykułu 9a, cały rozdział trzeci dotyczący przewozu przesyłek towarowych. Rozdział czwarty określa zabezpieczenie roszczeń oraz likwidacje przesyłek, rozdziały 7 i 8 dotyczą odpowiedzialności przewoźnika z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania przesyłek, natomiast rozdział 9 i 10 traktuje o ustalaniu stanu przesyłki, dochodzeniu roszczeń oraz sposobie przyznawania odszkodowań [7]. Oprócz powyższej ustawy zastosowanie mają:

- Rozporządzenie Ministra Transportu i Budownictwa z dnia 24 lutego 2006 r., które dotyczy ustalania stanu przesyłek oraz postępowania reklamacyjnego,
- Postanowienie Konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów (CMR).

Za pomocą ustaw oraz aktów prawnych na spedytora zostały nałożone obowiązki o charakterze administracyjno – prawnym. Są to następujące ustawy:

- Ustawa z dnia 31 marca 2004 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych,
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach,
- Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami, i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju.

Na podstawie kodeksu cywilnego, jak również praktyki sądowej można określić podstawowe obowiązki spedytora. Spedytor zobowiązany jest do zrealizowania zobowiązań zawartych w umowie spedycyjnej. Jeśli w umowie zobowiązał się do przewozu towarów, powinien starannie dobrać przewoźnika. Gdyby w skład jego obowiązków wchodziły również inne czynności związane z zawartą umową, powinien je wykonać samodzielnie lub z wykorzystaniem podwykonawców. Czynności, które może wykonywać spedytor, zostały wymienione na początku rozdziału. Kolejnym obowiązkiem jest działanie z należytą starannością. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia

13 lipca 1977 r. (sygn. akt I CRN 296/77, Lex nr 7965) spedytor obowiązany jest do wykonywania usług w ciągu całego procesu przewozowego w sposób staranny i fachowy tak, aby zleceniodawca nie poniósł szkody, a w razie jej powstania, aby można było ustalić, w jakiej fazie przewozu lub czynności spedycyjnych szkoda powstała, oraz aby zleceniodawca mógł skutecznie dochodzić odszkodowania od jej sprawcy. Żeby w ogóle można było mówić o umowie spedycji, usługi muszą polegać na wysyłaniu przesyłek lub ich odbieraniu [8]. Należyta staranność dłużnika została określona w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 sierpnia 1993 r. (sygn. akt III CRN 77/93, OSNC 1994/3/69). Sąd Najwyższy uznał wówczas, że należyta staranność obejmuje znajomość obowiązującego prawa oraz następstw z niego wynikających w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej [1]. W obsłudze przewozu towarowego usługi spedycyjne mają charakter fachowej pomocy. Pomoc ta obejmuje udzielanie porad co do sporządzania dokumentów handlowych dotyczących przewozu, w sposób umożliwiający uniknięcie trudności w odbiorze przesyłek (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 1971r. sygn. akt I CRN 566/70, OSNC 1971/9/157). Rolą spedytora jest dbanie o staranny dobór pośredników, jak również prawidłowe sporządzanie dokumentów w sposób jasny i czytelny, zgodnie z obowiązującym prawem. Spedytor nie musi sprawdzać przy każdej przesyłce przeznaczonej do transportu, czy przewoźnik zastosował właściwy środek transportu. Zgodnie z art. 797 k.c., spedytor obowiązany jest do podejmowania czynności potrzebnych do uzyskania zwrotu nienależnie pobranych sum z tytułu przewoźnego, cła i innych należności związanych z przewozem przesyłki [2]. Spedytor odpowiada za właściwie obliczone cło i przewoźne, jak również za składki ubezpieczeniowe, opłaty za czynności ładunkowe, opłaty skarbowe, podatki, myta. Według art. 798 k.c., spedytor obowiązany jest do podjęcia czynności potrzebnych do zabezpieczenia praw dającego zlecenie lub osoby przez niego wskazanej względem przewoźnika albo innego spedytora [2]. Obowiązek ten dotyczy zabierania i zabezpieczania potrzebnych dowodów, dopilnowania sporządzanych protokołów, zgłoszenia we właściwym czasie zastrzeżeń, czy wniesienia reklamacji.

W przypadku, gdy przesyłka doznała uszkodzeń lub braków, spedytor ma za zadanie na podstawie listu przewozowego zapobiec wygaśnięciu roszczeń przeciwko przewoźnikowi, przez protokolarne określenie stanu przesyłki wraz z przewoźnikiem. Konwencja CMR w art. 30 ust.1, znajdująca zastosowanie dla przewozu drogowego stanowi, że jeżeli odbiorca przyjął towar, nie sprawdzwszy wraz z przewoźnikiem jego stanu albo nie zgłosiwszy przewoźnikowi zastrzeżeń wskazujących ogólnie rodzaj braku lub uszkodzenia najpóźniej w chwili dostawy lub w ciągu siedmiu dni od daty dostawy, nie wliczając niedziel i dni świątecznych, domniemywa się, że otrzymał towar w stanie opisanym w liście przewozowym. Zastrzeżenia przewidziane wyżej powinny być dokonane na piśmie, jeśli idzie o braki lub uszkodzenia niewidoczne [3]. Podobny przepis znajduje się w Prawie przewozowym w art. 76, zgodnie z którym, przyjęcie przesyłki przez uprawnionego bez zastrzeżeń powoduje wygaśnięcie roszczeń z tytułu ubytku lub uszkodzenia, chyba że:

- szkodę stwierdzono protokolarnie przed przyjęciem przesyłki przez uprawnionego,
- zaniechano takiego stwierdzenia z winy przewoźnika,
- ubytek lub uszkodzenie wynikało z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa przewoźnika,
- szkodę nie dającą się z zewnątrz zauważyć uprawniony stwierdził po przyjęciu przesyłki i w terminie 7 dni zażądał ustalenia jej stanu oraz udowodnił, że szkoda powstała w czasie między przyjęciem przesyłki do przewozu a jej wydaniem [4].

Według przepisu art. 75 ust.1 prawa przewozowego, dochodzenie roszczeń w postępowaniu sądowym możliwe jest po wyczerpaniu drogi reklamacji. Obowiązek złożenia reklamacji spoczywa na spedytorze, natomiast do jego obowiązków nie należy dochodzenie roszczeń odszkodowawczych na drodze sądowej z tytułu braków w przesyłce lub jej uszkodzenia.

Na podstawie art. 740 k.c., w związku z art.796 k.c. spedytor ma obowiązek udzielenia zleceniodawcy potrzebnych informacji w trakcie realizacji zlecenia spedycyjnego. Wykonanie tego obowiązku powinno odbywać się, jeśli nie z własnej inicjatywy, to niezwłocznie na prośbę zleceniodawcy. W wyniku zakończenia realizacji zlecenia lub wcześniejszego rozwiązania umowy

spedytor ma obowiązek bez wezwania złożyć swojemu zleceniodawcy sprawozdanie z wykonywanych czynności.

3. ORGANIZACJE ZRZESZAJĄCE SPEDYTORÓW

Zadaniem organizacji zrzeszających spedytorów jest ułatwienie współpracy pomiędzy spedytorami, ochrona ich interesów oraz promocja działania. W Polsce została powołana Izba Gospodarcza, która opracowuje i udoskonala zasady rzetelnego postępowania w obrocie gospodarczym, a ponadto ocenia funkcjonowanie i wdrażanie przepisów prawnych dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej. Wyróżniamy następujące krajowe i międzynarodowe organizacje zrzeszające spedytorów:

- Polska Izba Spedycji i Logistyki,
- FIATA (Federation Internationale des Associations de Transitaires et Assimiles),
- CLECAT (Comite de Liaison Europeen des Commissionnaires et Auxiliaires de Transport).

Polska Izba Spedycji i Logistyki została powołana 1 lutego 2002 r. Jest to dobrowolna organizacja zrzeszająca przedsiębiorców, którzy prowadzą działalność gospodarczą związaną z obsługą obrotu towarowego (wykonują działalność w zakresie spedycji i logistyki). Główne cele i zadania Izby to:

- ochrona praw i reprezentowanie interesów członków wobec organów władzy i administracji państwowej, organów samorządu terytorialnego oraz wobec międzynarodowych organizacji spedytorów, załadowców, przewoźników lub innych, których działalność dotyczy sfery zainteresowań zawodowych członków,
- zapewnienie dostępu do informacji krajowych i międzynarodowych,
- opracowanie Ogólnych Polskich Warunków Spedycyjnych,
- przeciwdziałanie nieuczciwej konkurencji,
- organizowanie szkoleń, sympozjów, konferencji, kongresów o tematyce będącej w sferze zainteresowań członków Izby [5].

Założona 31 maja 1926r. w Wiedniu FIATA jest organizacją pozarządową, reprezentującą krajowe organizacje samorządu spedycyjno – logistycznego [1]. Zajmuje się ona reprezentacją interesów zawodowych spedytorów oraz precyzyjnym świadczeniem usług przez jej członków. Opracowuje również wiele swoich własnych dokumentów, jak również nadzoruje stosowanie i prawidłowe wykorzystywanie owych dokumentów w praktyce. Posiada ona status konsultanta Rady Ekonomiczno - Społecznej Organizacji Narodów Zjednoczonych, jest konsultantem Konwencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju oraz Komisji Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego. Członkiem FIATA może być tylko jedna krajowa organizacja. W Polsce taką organizacją jest Polska Izba Spedycji i Logistyki z siedzibą w Gdyni.

FIATA jest to największą organizacją pozarządową o zasięgu światowym. W ramach FIATA funkcjonują następujące instytuty:

- Instytut Transportu Lotniczego,
- Instytut Spraw Celnych,
- Instytut Transportu Multimodalnego.

Oprócz instytutów działają stale ciała doradcze zajmujące się:

- towarami niebezpiecznymi;
- zagadnieniami prawnymi;
- bezpieczeństwem w transporcie;
- sprawami szkoleniowymi.

Europejską Federację Spedytorów CLECAT założono w 1958r. Jest ona reprezentantem organizacji spedytorskich oraz organizacji agentów celnych z krajów członkowskich Unii

europejskiej oraz innych krajów Europy. Na forum europejskim CLECAT reprezentuje organizację FIATA.

CLECAT może być głosem doradczym przy tworzeniu lub nowelizacji prawa europejskiego dotyczącego sektora transportu, spedycji i praw celnych. Polska Izba Spedycji i Logistyki jest członkiem zwyczajnym CLECAT, jako organizacja zrzeszająca przedsiębiorstwa spedycyjne z kraju członkowskiego Unii Europejskiej. Organizacje spedytorskie z krajów nie należących do Unii Europejskiej mogą starać się tylko o status członka stowarzyszonego.

4. PODSUMOWANIE

Obecnie transport staje się ważnym elementem gospodarki. Coraz więcej towarów przewozi się z wykorzystaniem transportu drogowego, zarówno w obrębie kraju jak i poza jego granicami. Ważną rolę odgrywa sposób zorganizowania transportu, nadzór nad wykonywanym przewozem, zawieranie umów z odpowiednim przewoźnikiem, opracowywanie koncepcji przewozu towarów specjalnych. Za to wszystko jest odpowiedzialny spedytork. Ponadto, spedytork musi być dobrym prawnikiem, aby transport odbywał się bezproblemowo i zgodnie z obowiązującym prawem. W razie niewywiązania się z umowy, jak również zaniedbań w procesie spedycyjnym, ponosi on odpowiedzialność prawną. Reprezentuje on również swojego zleceniodawcę, prowadzi potrzebną dokumentację dotyczącą przebiegu spedycji, a w razie uszkodzenia lub kradzieży, zajmuje się sprawami reklamacyjnymi względem przewoźnika. Spedytork w ramach świadczonych przez siebie usług zajmuje się wykupem ubezpieczenia, odpowiednim naliczaniem cła, przewoźnego itp. Dlatego rola spedytorka jest nieodzowna dla właściwej realizacji procesu spedycyjnego.

W celu ułatwienia pracy spedytorkom powstało kilka organizacji ich zrzeszających. Ich zadaniem jest umożliwienie łatwiejszej współpracy między spedytorkami w przypadku, gdy przewóz towaru musi się odbywać za pośrednictwem kilku spedytorków. Szczególnie ma to miejsce podczas spedycji międzynarodowej lub z wykorzystaniem kilku środków transportowych (transport multimodalny). Ważnym aspektem tych organizacji jest również tworzenie prawa spedycyjnego oraz pełnienie funkcji doradczej dla organizacji rządowych.

LITERATURA

- [1] Marciniak–Neider D., Neider J.: Podręcznik spedytorka. Polska Izba Spedycji i Logistyki, Gdynia 2011.
- [2] www.prawo.monay.pl
- [3] www.transportowo.pl
- [4] www.arslage.pl
- [5] www.pisil.pl
- [6] www.dewologistic.pl
- [7] www.uokik.gov.pl
- [8] www.e-podatnik.pl

ANALYSIS OF LAW BASING OPERATION OF FREIGHT FORWARDER

The article analyzes the legal business, of freight forwarder, defined its role in the process of forwarding as well as organizations discussed shippers.